

Avrupa Birliği Turizm Politikalarının Türk Turizmine Etkilerinin Çevre ve Sürdürülebilirlik Bağlamında Analizi: Marmara Denizi Müsilaj Sorunu *¹

Impact of European Union Tourism Policies on Turkish Tourism in Context of Environment and Sustainability: Mucilage Problem of Marmara Sea

Nihan Garipağaoğlu-Uğur,^a F.Fusun İstanbullu Dinçer^b

^a İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Turizm İşletmeciliği A.B. Doktora Programı, Türkiye,
nihan.ugur@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-2390-6940

^b Prof.Dr. İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi,
Turizm İşletmeciliği Bölümü, Türkiye,
istanbul@istanbul.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2338-2462

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 03.02.2022

Düzeltilme tarihi: 18.06.2022

Kabul tarihi: 28.06.2022

Anahtar Kelimeler:

AB Turizm Politikaları;

Türkiye Turizm Stratejileri 2023;

Sürdürülebilir Turizm;

Marmara Denizi;

Müsilaj;

Turizm İşletmeleri.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 03.02.2022

Received in revised form: 18.06.2022

Accepted: 28.06.2022

Keywords:

EU Tourism Policies;

Turkey Tourism Strategies 2023;

Sustainable Tourism;

Sea of Marmara;

Mucilage;

Tourism Companies.

ÖZ

Denizlerin kirlenmesinin hem ekonomik hem de sosyal etkileri bulunur. Avrupa Birliği'nin (AB) çevre politikaları kirliliği azaltılmasını amaçlarken, doğal kaynakları dengeli şekilde kullanmayı ve sürdürülebilir kalkınmayı da içerir. Çalışmanın amacı Marmara Denizinde yaşanan kirliliğin, Avrupa Birliği turizm politikaları ve AB müktesebatı içinde yer alan "tüketicinin ve tüketici sağlığının korunması" ile "çevre" maddeleri çerçevesinde değerlendirilmesidir. Çalışma betimsel olup ikincil verilere dayandırılmıştır. Yaşanan çevre sorununun AB politikaları ve Türk turizmi üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi yönüyle literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Türkiye turizm stratejisi 2023 ile uluslararası markalaşarak, istihdamı arttırmayı ve sürdürülebilir bir gelişimi hedeflemiştir. AB turizm politikaları ile Türkiye turizm stratejileri 2023'ün genel olarak uyumlu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte tüketicinin korunması ile ilgili kurallara nispeten daha az yer verilmiştir. Çevresel etkilerin en aza indirgenmesi ve Marmara Denizi'nin kirlenmesinin önlenmesi için, yetkililerin kirliliği kaynağında tespit ederek gerekli önlemleri alması, geri dönüşüm yapılarak, atık suların arıtılması ve sulama işlemlerinde kullanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

Pollution of seas affects both economically and socially. Environmental policies of European Union (EU) include reducing pollution and at the same time balanced use of natural resources and sustainable development. Purpose of this review is, to evaluate Marmara Sea pollution in frame of EU tourism politics and acquis about "protection of consumer and consumer health" and in terms of "environmental clauses". This review is descriptive and based on secondary data. It is expected to contribute to literature in terms of analyzing effects of environmental problem on EU policies and Turkish tourism. Turkey's purpose is to become an international brand with "Turkey's tourism strategy 2023", at the same time aims to increase employment and sustainable development. It is seen that EU tourism policies and Turkey's tourism strategies 2023 are generally compatible. However, rules on consumer protection are given relatively less space. This study shows that authorities should be monitoring pollution at its source and take precautions to prevent pollution in Marmara Sea and via recycling waste water must be decontaminated and reused for watering.

¹ Çalışma Necmettin Erbakan Üniversitesi Turizm Fakültesi tarafından 30 Eylül – 2 Ekim 2021 tarihleri arasında yapılan ICETT'21 kongresinde sunulmuş ve özet olarak bildiri kitapçığında yer almıştır.

* DOI: 10.46442/intjcss.1067853

** Sorumlu yazar: Nihan Garipağaoğlu-Uğur nihan.ugur@hotmail.com

Atıf Bilgisi / Reference Information

Garipağaoğlu-Uğur, N. ve İstanbullu Dinçer, F.F. (2022). Avrupa Birliği Turizm Politikalarının Türk Turizmine Etkilerinin Çevre ve Sürdürülebilirlik Bağlamında Analizi: Marmara Denizi Müsilaj Sorunu. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 8 (1), Yaz, s.48-61.

1. Giriş

Deniz kıyısında yerleşik olan toplumların, var olan veya yeni kurulan işletmelerin, iklim değişikliği ve diğer dış faktörlerin denizler üzerindeki etkileri yüksektir. Denizlerin kirlenmesinin çevre üzerinde hem ekonomik hem de sosyal boyutlu etkileri bulunur. İnsanın ve doğanın çevre üzerindeki etkileri olduğu kadar, doğanın ve çevrenin de insan sağlığı ve iyi oluşu üzerinde etkileri vardır. Denizlerin kapasitesinin üzerinde yapılan kirlenme, çevre riskini de beraberinde getirmektedir. İnsanın kıyıları ve deniz ekosistemi üzerindeki etkilerine yönelik analizler yapılırken, çevrenin korunmasını amaçlayan politikalar geliştirilmektedir. Bununla birlikte uygulamada zorluklar ve aksaklıklar çıkabilmektedir. Sürdürülebilir çevre için yapılan politikalar ile ekonomik yatırımlar arasında denge olmadığı zaman, yerel yönetimler politikaları uygulamakta zorluk çekebilmektedir (Davies, vd. 2018). Sürdürülebilirlik ile ilgili ilk çalışmaları yapan Pigou (1912; 1920) insanlığın refahı için doğanın; insan eliyle üretilen maddelerin; insanlığın bilgi birikimi ve insan kaynaklarının gerekliliğine vurgu yapmıştır (Aktarım: Çankır vd. 2014). Roma kulübü tarafından yapılan çalışmada ise doğal kaynakların sınırlı olduğu belirtilmiştir (Çankır vd. 2014). Brundtland Raporunda (1987) sürdürülebilirliğin, çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları olduğu belirtilmiştir (McKinnon, 2010). Sürdürülebilirlik ekonomik, sosyal ve çevresel olarak ele alınmakla birlikte, turizmin sürdürülebilir olması için, kaynakların doğru kullanılarak, bugünün ve geleceğin yaşam kalitesinin korunması gerekmektedir (Akova, 2010). Çevresel sürdürülebilirlik, fiziki ortamda bulunan niteliklerin korunmasıdır. Kentsel çevre, binalar, yollar, diğer kente mahsus unsurların dışında, toprak, su, atmosferi kapsar. Kırsal çevre ise tarım arazileri, çiftlikler, doğal ve beşeri ekolojik topluluklar, suları içermektedir. Doğal alanlar ise yabani türlerin baskın olduğu çevrelerdir (Sutton, 2004). Madenler de dâhil olmak üzere, her türlü fiziksel kaynak çevrenin bir parçası olup, kaynakların korunması ve yaşamın devamlılığı sağlanmalıdır. İnsanların değer verdikleri kaynakların kullanımı esnasında bir risk oluştuğunda, çevresel sorunlar ortaya çıkmaktadır. Hayatın devamlılığı için sürdürülebilirlik konusuna önem verilmekte, toplumlar sürdürülebilirliği sağlamak adına çaba sarf etmektedirler. L,teratürde sürdürülebilirlik konusunda yapılmış çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Denizlerin kirliliği ve sürdürülebilirlik ile ilgili literatür ise nispeten daha azdır. Denizlerin sürdürülebilirliği ve atıklar ile ilgili Jiang vd. (2022), Piperagkas ve Papageorgiou (2021), Courtene-Jones vd. (2021) plastik atıkların denizlerde yaptığı tahribat; Saleh (2021), Yesilkanat ve Kobya (2021) denizlerin ağır metaller ve diğer atıklar nedeniyle kirlenmesi; Bruschi, vd. (2021) kıyı sularının kirliliği hakkında çalışmalar yapmışlardır. Howard ve Pinder (2003) ise kıyı şeridindeki kültürel mirasın korunması konusunu araştırmıştır.

AB üyesi olan devletler 1985 yılından beri çevresel etki değerlendirmeleri yapmaktadır. Bununla birlikte çevre mevzuatına karşı dirençle karşılaşmaktadır (Feldmann, Vanderhaegen, ve Pirote, 2001). Birleşmiş Milletler (BM) “2030 sürdürülebilir kalkınma gündeminde”, AB’nin öncü çalışmalarının hem birlik içerisinde hem de birlik dışı ülkelerde devam edilmesinde karar kılmışlardır. 2030 sürdürülebilir kalkınma gündeminde tespit edilen amaçlara ulaşabilmek için ülkelerin ve paydaşların çeşitli uygulamalarda bulunması ve politikalarını bu doğrultuda geliştirmesi gerekmektedir (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2015). Sürdürülebilir bir çevre için AB’nin ve Türkiye’nin uyguladığı politikalara rağmen, Marmara denizinde yaşanan müsilaj² sorunu, pratikte uygulama eksiklikleri olduğunu gözler önüne sermektedir.

² Müsilaj (Deniz Salyası): Biyolojik ve kimyasal birçok etmenin bir araya gelmesiyle oluşan, fitoplankton olarak isimlendirilen bitkisel canlıların aşırı derecede çoğalması ve deniz sıcaklığının artmasına bağlı olarak oluşan yapışkan, sümüksü yapı (NTV, 2021-a)

Marmara Denizi'ndeki müsilağ sorunu ilk olarak 2007 yılı Ekim ayında görülmeye başlanmıştır. Balıkçıların "salya" dedikleri oluşum yoğun yapısı sebebiyle su ürünlerinin avlanmasına engel oluşturmaktadır. Marmara Denizi'ndeki tür çeşitliliğine ciddi anlamda zararlar vermektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, endüstriyel tesislerin Marmara Denizi çevresinde konuşlanması, yerleşim yerlerinin ve insan popülasyonunun artması ve yeterli önlemin alınmaması Marmara Denizi'nde kirlenmenin büyük oranda artmasına sebebiyet vermiştir (Artüz, 2008). Sürdürülebilir bir çevre için hedeflerin, amaçların bir olması, çözümler üretilmesi ve önlemlere uyulması gerekmektedir. AB çevre politikaları da kirliliği azaltma, doğal kaynakları ekolojik dengeyi gözeterek kullanma, sürdürülebilir bir kalkınmayı içermektedir (İstanbullu Dinçer, v.d. 2019). Çevre konusunda yapılmış politikalar gibi, turizmi doğrudan ve dolaylı etkileyen AB politikaları bulunmaktadır. Türkiye turizm stratejileri 2023 bağlamında, AB tam üyeliği için bekleyen Türkiye'nin kendi turizm politikaları ve çevre politikalarının AB ile uyumlu olması gerekmektedir.

Betimsel bir araştırma olan bu çalışmada Lizbon anlaşmasıyla ön plana çıkan AB turizm politikaları ve AB müktesebatı³ içinde yer alan "çevre" maddesi turizm açısından ele alınarak, Marmara Denizinde yaşanan kirlilik değerlendirilmiştir. İkincil verilere dayanan çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir. Çalışma ICETT'21 kongresinde sunulmuş ve özet olarak bildiri kitapçığında yer almıştır. Yaşanan çevre sorununun AB politikaları ve Türk Turizmi üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi yönü ile literatüre katkı sağlamaktadır.

2. Avrupa Birliği politikalarının Türk turizmine etkileri

Avrupa devletlerinin sosyal ve ekonomik ortaklığını sağlamak amacıyla olan Avrupa Birliği (İnceoğlu, 2005) turizm pazarında önemli bir yer tutmaktadır. Turizm istatistiklerine göre Avrupa ülkelerinin turist sayısı tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Avrupa Ülkelerinin Turist Sayısı

Ülkeler	2017	2018	2019
Fransa	86.9	89.4	
İspanya	81.9	82.8	83.5
İtalya	58.3	61.6	64.5
Türkiye	37.6	45.8	51.2
Almanya	37.5	38.9	39.6
İngiltere	39.5	38.7	39.4
Avusturya	29.5	30.8	31.9

Kaynak: TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2020)

Dünya Turizm Örgütü Ocak 2021 barometresinden elde edilmiş verilere göre, Avrupa'da yer alan ülkelerin turist sayıları Tablo 1'de verilmiştir. Türkiye, Avrupa ülkeleri arasında dördüncü sırada yer almaktadır. Gelen turist sayısı ise 2020 yılında 15,9 milyon kişi ile %69,14 azalma yaşamıştır (TC.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020). Türkiye'ye gelen turist sayısı 2021 yılının ilk çeyreğinde 2,6 milyon kişi olmuş ve %53,9 azalma görülmüştür. İkinci çeyrekteyse dört milyon kişiye yükselmiştir⁴ (Tuik, 2021). Turizm AB için önemli bir faaliyet olmakla birlikte çevre, bölgesel politika, ulaşım, mal ve hizmetlerin hareket serbestisi gibi birçok farklı konuyu içerdiği için Avrupa Birliğinde turizm hakkında net bir politika belirlenmemiştir. Turizmin AB içerisinde sorunlu olma nedenleri, rekabet düzeylerinin farklılığı, hadiseleri AB bazında

³ Müktesebat: Edinilen, kazanılan bilgiler (<https://sozluk.gov.tr/>)

⁴ Covid-19 nedeniyle 2020 yılı ikinci çeyreğine dair sınır istatistiği yapılamadığından 2021 yılı ikinci çeyreğine ilişkin değişim oranı bulunmamaktadır (Tuik, 2021)

yönlendirerek sorunları çözecek organın yoksunluğu olarak ifade edilebilir (İstanbullu Dinçer, 1997). Bununla birlikte AB, dünya turizmi ile rekabet edebilmeyi sağlayacak destekleyici mali ve teknik politikalar uygulamaktadır. AB'nin dolaylı ve doğrudan turizm sektörünü etkileyen politikaları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. AB'nin Turizm Sektörünü Etkileyen Politikaları

AB'nin turizm sektörünü doğrudan etkileyen politikaları	AB'nin turizm sektörünü dolaylı etkileyen politikaları
Kültürel Turizmin Geliştirilmesi	Fiziki Sınırların Kaldırılması
Kırsal Turizmin Geliştirilmesi	Ekonomik ve Parasal Birlik: Tek Para Kullanımı
Sosyal Turizmin Geliştirilmesi	Ulaştırma Politikası
Mesleki Eğitimin Desteklenmesi	İstihdam Politikası
Tüketici Olarak Turistlerin Bilgilendirilmesi ve Korunması	Mali Kaynaklı Destek Politikaları: Bölgesel Kalkınma
Turizmin Bölgesel ve Sezonluk Dağılımı	KOBİ Politikası
Turizm İstatistiklerinin Geliştirilmesi	Rekabet Politikası
Uluslararası Pazarda Avrupa Turizminin Tanıtımı	Katma Değer Vergisi Oranlarının Standartlaşması
	Çevre Politikası

Kaynak: Tekindağ (2014)

Tablo 2'de görülen doğrudan ve dolaylı turizm politikaları, birlik üyelerinin turizm sektöründe kazançlarını arttırmasını amaçlarken, çevresel konulara da önem vermektedir. Birliğin geliştirdiği politikalar arasında direkt turizm politikası bulunmamaktadır (Yeğen, Aytar, & Erdemir, 2011). Bununla birlikte birliğin geliştirdiği politikalar doğrudan ve dolaylı yoldan turizm üzerinde etkili olmaktadır. AB'nin turizmi dolaylı olarak etkileyen politikalarından birisi de çevre politikasıdır. Çevre Politikası, çevre sorunları, hava ve su kirliliği, iklim değişiklikleri ve küresel ısınma, asit yağmurları, toprak kirliliği, ozon tabakasının tahribi, denizlerin ve kıyıların kirliliği, gürültü-görüntü kirliliği, ormanların, bitki-hayvan türlerinin yok olması gibi sorunları kapsamaktadır (Tekindağ, 2014). AB'nin doğrudan ve dolaylı politikaları turizm sektörünü etkilemektedir.

Turizm stratejileri 2000'li yıllara gelindiğinde sürdürülebilirlik ve rekabet edebilirlik üzerine yoğunlaşmıştır. Turizm sürdürülebilirlik grubu (TSG) tarafından hazırlanan raporda Avrupa sürdürülebilir turizmi için yapılması gerekenler ve alınması gereken önlemler toparlanmıştır. Maastricht Antlaşmasıyla, AB'nin kurucu anlaşması içinde yer alan turizm, 2007 yılında Lizbon Antlaşmasıyla sürdürülebilir ve rekabet edebilecek turizm politikası için önemli bir yer edinmiştir (Mehter Aykın, 2016).

2.1. Türkiye turizm politikaları

Türkiye gerek konumu, gerek doğal güzellikleri, gerekse dört mevsime yayılabilen turizm türleri ile önemli bir turizm potansiyeline sahip ülkedir. Her ne kadar Covid-19 salgını esnasında Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısında %69,14 oranında azalma olmuş olsa da, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2020) verilerine göre Avrupa'da turist ağırlayan ülkeler sıralamasında dördüncü ve Dünya'da altıncı sıradadır. Türkiye 2019 yılı verilerine göre Dünya'da turizm gelirleri sıralamasında ise 14. sırada yer almaktadır.

Turizm politikaları, ulusal ve yöresel kalınmayı dikkate alarak hazırlanmaktadır. Ayrıca turizm politikaları uluslararası turizm alanında meydana gelen değişiklikleri takip ederek, uyum sağlayabilmek için dinamik bir yapıda olmalıdır. Özellikle Türkiye gibi deniz-güneş-kum sebebiyle kitle turizmi yapan bir ülke için turizm politikaları dikkatle hazırlanmalıdır. Türkiye'de dokuzuncu beş yıllık kalkınma planıyla birlikte

sürdürülebilirlik ön plana çıkmaya başlamıştır. Çevreye duyarlı konaklama tesislerine ait standartlar 2008 yılında başlamış ve işletmelere belge verilmiştir. Onuncu beş yıllık kalkınma planındaysa nitelikli iş gücünün artırılması ve daha kaliteli hizmet standartlarının sunulması sağlanmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Sürdürülebilirlik kapsamında çevreye duyarlı bir turizm anlayışı geliştirilmiştir. Turizmin sosyo-kültürel ve çevresel olumsuz etkileri azaltılmaya çalışılmıştır (Tuncel, 2019). On birinci kalkınma planı ile sürdürülebilir bir turizm anlayışı geliştirilerek, gastronomi, sağlık, kruvaziyer, golf, düğün, inanç, kongre ve alışveriş gibi alternatif turizm çeşitlerine önem verilmesi, sezonun uzatılması, destinasyon özelinde koruma ve kullanma dengesini sağlaması amaçlanmıştır. İstanbul'un kruvaziyer turların başlangıç ve bitiş noktası yapılması, kıyı alanlarının turizm taleplerine uygun şekilde korunup kullanılabilmesi yönetim planlaması yapılması ve nitelikli ara eleman yetiştirilmesi konuları karara bağlanmıştır. Turizm bölgelerinde içme suyu, kanalizasyon ve atık su arıtma tesislerinin yatırımı gerçekleştirilmesi, ayrıca iklim değişikliğinin turizm sektörüne etkisine yönelik çalışmalar yapılması planlanmıştır (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Dokuzuncu kalkınma planı (2007-2013) turizm sektöründe, uzun vadeli gelişim sağlamak için gerekli hazırlıkların gündeme geldiği dönemdir. Bu dönemde Türkiye 2023 turizm stratejisi geliştirilmiş ve 2007 ile 2013 arasındaki dönemi kapsayan Türkiye turizm stratejisi eylem planı hazırlanmıştır (Demir, 2014). Türkiye turizm stratejisi 2023'ün vizyonu sürdürülebilir turizm yaklaşımıdır. Doğal, kültürel, coğrafi ve tarihi değerlerin korunması hedeflenmiştir. Alternatif turizm türlerinin tanıtılması vasıtasıyla, turizmden elde edilecek gelirin artırılabilmesi üzerinde durulmuştur. Türkiye turizm stratejisi 2023'ün en önemli ilkesi bölgesel gelişme farklılıklarını giderebilmek ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunabilmektir. Turizmde ucuz ürün yerine markalaşan turizm bölgeleri oluşturmak, var olan turistik bölgelerde sürdürülebilir bir çevre ve kaliteli bir yaşam stratejisi geliştirmektir (TC.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). On birinci kalkınma planıyla, turizmin sürdürülebilirliği için iklim değişiklikleri, atık su ve arıtma tesislerine yatırım yapılması konuları ele alınmıştır.

Lizbon antlaşması ile üye devletlerin turizmde alacağı tedbirler için “nitelikli çoğunluk oylama” sistemi getirilmiştir. Aynı şekilde Türkiye Turizm Stratejileri 2023'de merkezi ve sivil kuruluşların birlikte çalışacağı, yerel yönetimlerin karar verme mekanizması içerisinde olacakları, bütüncül bir turizm planlaması yaklaşımı benimsenmiştir. AB'nin geliştirdiği doğrudan ve dolaylı turizm politikaları ile Türkiye turizm stratejisi 2023'ün genel olarak uyumlu olduğu görülmektedir. Ancak AB turizm politikaları içerisinde yer alan “Tüketici Olarak Turistlerin Bilgilendirilmesi ve Korunması” konusu ile ilgili Türkiye turizm stratejisi 2023 içerisinde net bir hedef bulunmamaktadır. Bununla birlikte, turizmin her bir bileşeninde toplam kalite yönetiminin uygulanması, uluslararası standartlara uyum sağlanması ve mesleki eğitimin standardize edilmesi konusuna yer verilmiştir. Türkiye, AB'ye tam üyelik için çeşitli çalışmalar yapmıştır. Uyum süreci boyunca AB müktesebatına uygun olacak şekilde birçok kanun ve yönetmelik de çıkartmıştır.

2.2. AB müktesebatı açısından çevre ve sürdürülebilirlik

Avrupa Birliği müktesebatının beşinci genişlemesi 31 başlık altında incelenmiştir. Türkiye'nin katılım müzakereleri hakkındaki başlık sayısıysa 35 olarak belirlenmiştir. Türkiye turizm stratejiler 2023 ve Lizbon antlaşması çerçevesinde AB doğrudan ve dolaylı turizm politikaları ile ilintili olarak çevre, tüketici ve tüketici sağlığının korunması, balıkçılık konuları sürdürülebilir bir çevre konusuyla bağlantılıdır.

AB'nin tüketici ve tüketicinin sağlığının korunması için yaptığı çalışmalar, yaşam kalitesini arttırmak için en etkili yöntemlerdendir. AB'nin tüketici politikası, birlik vatandaşlarının sağlığının ve ekonomik çıkarlarının korunmasına dayalıdır. Birlik vatandaşlarının güvenliği en önemli noktadır (İkdisadi Kalkınma Vakfı, 2021). Türkiye'de Tüketicinin Korunması Hakkındaki 4077 sayılı Kanun 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile tüketicinin korunması için önemli bir gelişme sağlanmıştır. 2003 yılında yapılan değişiklikler de tüketici hareketini geliştirmiştir. Ancak, AB-Türkiye Tarama Toplantıları ve AB müktesebatına uyum çalışmaları sonucunda, AB ile tam uyumun sağlanması için mevzuatın yeniden ele alınması ihtiyacı doğmuştur (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2019a). AB ile uyum süreci içerisinde yer alan tüketici ve tüketicinin sağlığının korunmasına ilişkin müktesebat, Türkiye turizm stratejileri 2023 ilkeleri

içerisinde en az yer verilen konu olmuştur. Turizm 2023 stratejilerinde paket turlar, tüketici sağlığı ve güvenliği konularına net olarak değinilmemiştir. Tüketicinin güvenliğinin garanti altına alınması sadece ekonomik değil, aynı zamanda sağlık açısından da önemlidir. Çevre sağlığı, kimyasal atıklardan korunma, hem tüketicinin sağlığını korumakta hem de sürdürülebilir güvenli bir çevre yaratılmasına katkı sağlamaktadır. Marmara denizinde yaşanan kirlenme toplum sağlığını tehdit etmenin yanı sıra sürdürülebilir bir turizm için olumsuz sonuçları beraberinde getirmektedir.

AB, çevre ve doğal kaynakların korunmasına ilişkin politikaları 1980'lerden itibaren ele almıştır. Doğal çevrenin bozulması ve çevreye yönelik tehditlerin engellenmesi amacıyla hareket etmiştir. Çevre korunması birlik üyesi ülkeler ile sınırlı kalmamış, uluslararası boyutta ele alınmıştır. AB'nin yeni üyeleri alma ve genişleme sürecinde de kirlilik ve çevre politikası daha fazla önem verilen konular arasına girmiştir. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) kurulmasına müteakip çevre sorunları 1986 yılında "tek senet" ile birlikte gündeme alınmıştır. Roma antlaşmasına çevre konularını içeren yedinci madde eklenmiştir. Maastricht Antlaşması (1993) ile çevrenin korunması ilkesi AB hedefleri arasına girmiştir. Ekonomik büyümenin çevreyle uyum içinde gerçekleştirilmesi için AB Çevre Politikası geliştirmiştir (İkdisadi Kalkınma Vakfı, 2021). Çevresel bir sürdürülebilirlik için, çevrenin değer verilen niteliklerinin korunması gerekir. Bir çevrenin var olabilmesi için, insan hayatının ve yaşam kalitesinin devamlılığı, doğal çevrenin yaşam koşullarının sürdürülebilirliği, yenilenebilir kaynakların kullanılması, yenilenemeyen kaynakların tüketiminde dikkat edilmesi icap eder. Tüm insanlar için hayatın devamlılığı temiz su, temiz hava gibi faktörlere bağlıdır. Çevreye verilen zarar, çevresel yıkım veya yok olmaya sebebiyet verebilir (Sutton, 2004). Sürdürülebilirlik için ortaya çıkabilecek sorunların ve bunların etkilerinin önlenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

AB'nin 2001-2010 dönemini kapsayan 6. Çevre eylem planı (ÇEP) çevre alanında AB'nin gelecekteki on yıl içindeki hedeflerini ortaya koymuştur. "Çevre 2010: Geleceğimiz, Tercihimiz" başlıklı programda dört hedef belirlenmiştir:

- İklim değişikliği,
- Doğa ve biyolojik çeşitlilik,
- Çevre ve sağlık,
- Doğal kaynaklar ve atıklar.

Cardiff Süreci ile 1998 yılında başlatılan çevre kavramının pek çok faaliyetle entegre olması gerekmektedir. Çevre alanına entegre edilmesi gereken sektörler:

- Tarım,
- Ulaştırma,
- Enerji,
- Sanayi, kalkınma ve iç pazar,
- Ekonomi ve finansman,
- Dışişleri ve ticaret,
- Balıkçılık,
- Araştırma ve yapısal fonlar bulunmaktadır.

AB Çevre Politikası, çevrenin korunması, çevre kalitesinin yükseltilmesi, doğal kaynakların ekolojik dengeye zarar vermeyecek şekilde kullanılması ve yönetilmesini içeren kapsamlı bir çevre bilincinin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bunlara ilaveten AB ile Türkiye arasındaki müktesebatta yüksek seviyede önem verilmesi gereken, yatırım maliyeti gerektiren konulara da yer verilmiştir.

- Hava ve su kirliliğine karşı alınan önlemler,
- Doğanın korunması,
- Atık yönetimi,
- Endüstriyel kirlilik ve risk yönetimi,
- Kimyasal maddeler ve genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar,

- Gürültü yönetimi,
- Nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma (İkdisadi Kalkınma Vakfı, 2021).

Türkiye'nin çevre konularıyla ilgili çıkarttığı kanunlar bulunmaktadır. Ek 1⁵'de çevre konuları ile ilgili olarak yapılmış kanunlar ve mevcut kanunlardaki düzeltmeler bulunmaktadır. Çevre ile ilgili çok fazla kanun çıkartılmış olsa da ek 1'de gösterilen tabloda turizmi, doğal ve kültürel çevreyi ve toplum sağlığını koruma amaçlı olanlar listelenmiştir. Sürdürülebilirlik konusu enerji kaynakların yok olmasını önlemek, insanların değer verdiği çevrenin korunmasını sağlamak için ele alınır. Çevresel sürdürülebilirlik programları kaynak tüketimini azaltmak, yenilenebilir kaynakların kullanımını arttırmak, geri dönüşüm sağlama, toksin maddelerin ve atıkların azaltılmasını sağlamak için yapılır (Sutton, 2004). Ek 1'de verilmiş olan Türkiye'nin yeni çıkarttığı veya mevcut yasalarda yaptığı düzeltmeler çevreyi korumak ve sürdürülebilir bir ekonomik kazanç elde etmek amacıyla yapılmıştır. Mevcut yasalar ile çevre korunurken, doğal ve kültürel mirasın sürdürülebilirliği sağlanmakta ve toplum sağlığı güvenceye alınmaktadır.

AB çevre konusu, müzakere sürecinin en zorlu bölümlerinden birini oluşturmaktadır. Aday ülkelere, büyük yatırım gerektiren ve kısıtlı bir geçiş süresi tanınmıştır. Mevzuatın uygulanması yönünde gerekli maliyetin karşılanması içinse çok kısa vadelere yayılan süreler verilmiştir. Aday ülkeler çevreye ile ilgili proje ve yatırımların çevre ve insan sağlığını olumlu yönde etkisini tespit etmek ve ekonomiye yansımalarını görebilmek amacıyla raporlar hazırlamaktadır. AB çevre mevzuatına uyum sağlamak, hem yeni üyeler hem de üye ülkeler üzerinde olumlu etki yaratmaktadır. Yeni üyeler AB standartlarını benimsedikçe, çevre koşullarını iyileştirmekte ve mevcut durumun kötüye gitmesini engellemektedir. AB müktesebatının öngördüğü çevre koruma, kamu sağlığı açısından faydalar getirmektedir. Ayrıca ormanların, tarlaların ve balıkçılığın karşı karşıya kaldığı sorunları ortadan kaldırmaktadır (İkdisadi Kalkınma Vakfı, 2021). Sürdürülebilir bir çevre için mevcut olan sorunlar, yaşam türlerinin yok olması; kimyasal ve toksin maddelerin çevreye boşaltılması, sulara karışması; iklim değişikliğine sebep olabilen sera gazların salınımı; fosil yakıt tüketimi olarak ifade edilebilir (Sutton, 2004). AB müktesebatına uygun olarak çevresel konular ele alındığında, doğal ve kültürel mirasın sürdürülebilirliği sağlanmakta ve aynı zamanda toplum sağlığı da olumlu yönde etkilenmektedir. Turizmin en önemli unsurlarından olan denizlerin korunması, atıkların kontrolü sürdürülebilir bir gelecek için gereklidir. Marmara denizinde yaşanan müsilaj sorunu, yaşanan çevre kirliliğinin boyutunu gözler önüne sermektedir.

2.2.1. Marmara Denizi'nde yaşanan müsilaj sorunu ve çevresel etkileri

AB standartlarına uygun çevre politikaları, geçmiş dönemlerdekinden daha zorlu hale getirilmiştir (Unalan ve Cowell, 2009). Türkiye, AB turizm politikaları ve müktesebatına uygun olarak çevre konularını titizlikle ele almasına rağmen, Marmara Denizi'nde çevre kirliliğinin en son etkisi görülmektedir. Deniz altındaki canlıların yaşamını tehdit eden ve Kasım 2020 itibarıyla hızlı oranda artış gösteren müsilaj, denizde yaşanan biyolojik kirliliğin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Fitoplankton'ların aşırı çoğalmasıyla oluşan müsilaj, son noktada deniz yüzeyinde sümüksü bir yapıda görülmektedir. Denizde meydana gelen anormallikler sonucu, bu canlılar hızla çoğalmakta ve deniz suyunun atmosferle temasını keserek, suda bulunan oksijenin azalmasına sebep olmaktadır. Hareket halindeki balıklar canlı kalabilse dahi, deniz dibinde hareketsiz halde bulunan deniz canlıları yaşamlarını sürdürememektedir (Dünya, 2021). Müsilaj oluşmasında etkili olan üç neden bulunmaktadır. Bunlardan ilki Marmara Denizinin sıcaklığının normalden iki, üç derece fazla olması; organizmaları besleyen azot ve fosforun, denize verilen atıklar sebebiyle yüksek miktarda olması; iklim değişikliğine bağlı olarak denizlerde yaşanan durgunluk müsilaja neden olmaktadır (NTV, 2021-a). İstanbul, Adalar, Çınarcık, Erdek, Tekirdağ, Bursa, Gemlik-Mudanya sahilleri, körfezler, kıyıları ve denizin derinleri de dâhil olmak üzere tüm Marmara müsilaj ile kaplı olup, Ege Denizi'ne doğru ilerlemektedir. Ayrıca Ordu ve Fatsa sahillerinde de müsilaj görülmüştür (Milliyet, 2021). Marmara Denizinde yaşanan müsilajın benzeri, Yunanistan'ın Limni adası açıklarında (Sözcü, 2021), Boz Baba (Agios Efstratios) çevresinde ortaya çıkmış, balıkçılık ve turizm faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir (NTV, 2021-b). Howard ve Pinder (2003) kıyı şeridinde kültürel mirasın sürdürülebilirliği ile ilgili yapmış olduğu çalışmada,

⁵ Avrupa Birliği Başkanlığı'ndan (2019) alınmıştır. <https://www.ab.gov.tr/6.html>

denizlerdeki kirlenmeden en çok etkilenen yerel halk olduğunu, turistler açısından en çok önem verilen kültürel mirasın zarar gördüğünü belirtmiştir. Denizlerin turistik bir çekicilik unsuru olması, denizlerde yaşanan kirliliğin hem turistler açısından hem de yerel halkın ekonomik kazanımları açısından olumsuz etkileri olacağı söylenebilir.

Marmara denizindeki müsilaj sorunu bölge turizmini olumsuz etkilemektedir. Özellikle yerli turistlerin rağbet ettiği Balıkesir, Yalova ve Tekirdağ bölgelerinde, uzmanlar taleplerde azalma olduğunu, iç turizme yönelik talebin Karadeniz kıyılarına kaydığını belirtmişlerdir (Coşan, 2021). Marmara Denizi'ni kurtarmak için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 4 Haziran 2021 tarihinde çalıştay yapılmış ve çeşitli önlemler alınmıştır. Marmara Denizi Koruma Eylem Planı ile ilgili 22 adet eylem maddesi Ek 2⁶'de verilmiştir. Küresel ısınmanın ve atıkların sonucunda Marmara Denizine verilen zarar, çevreyi, balıkçılığı ve deniz canlılarını olumsuz etkilemektedir. Evsel ve endüstriyel atıkların denize dökülmesi sebebiyle hızla artan müsilaj sorunu, gelecek nesiller için soruna neden olacaktır. Araştırmacılar Marmara Denizi'nde yaşanan sorunun temelini kirlilik olduğunu ve engellenmesi gerektiğini söylemektedirler. Müsilaj insanların denizden yararlanamamalarının yanı sıra bölgenin ekosistemi üzerinde de ciddi sorunlara sebebiyet verebilmektedir (Çınar, 2021). Kavramsal olarak yapılmış çalışmada Avrupa Birliği turizm politikalarının, Türk turizmine olan etkileri incelenmiş ve Türkiye turizm stratejileri 2023 zaviyesinden analiz edilmiştir. AB ile gerçekleştirilen müktesebatta yer alan tüketici ve çevre konuları, güncel bir sorun olan Marmara Denizi'nin müsilaj sorunu ele alınarak değerlendirilmiştir.

3. Değerlendirme ve Sonuç

Sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmalar “2030 sürdürülebilir kalkınma gündeminde” ele alınmıştır. Sürdürülebilirlik çalışmalarının başarıya ulaşabilmesi için, devlet ve kamunun birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Toplumun tüm kesiminin benimsediği çevresel düzenlemeler daha fazla başarılı olabilmektedir (Sheate, 2012). Avrupa Birliği'nin doğrudan ve dolaylı turizm politikaları bulunmaktadır. “Tüketici Olarak Turistlerin Bilgilendirilmesi ve Korunması” hakkındaki politikası ile turistlerin korunması amaçlanmaktadır. AB'nin dolaylı politikalarından olan çevre politikası, çevresel sorunları, hava ve su kirliliğini, küresel ısınma, iklim değişiklikleri, denizlerin ve kıyıların kirliliği, doğal hayatın korunmasını konularını içermektedir. AB'nin turizm stratejileri sürdürülebilirlik ve rekabet edebilirlik üzerine yoğunlaşmakta, bu bağlamda çevre ve tüketici hakları önemli bir noktada bulunmaktadır. Sürdürülebilir bir çevre ve turizm için, doğal kaynakların korunması, sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi, tüketici haklarına önem verilerek hakkaniyetli bir dağılım olması sağlanmalıdır (Grimes, Bouchair, ve Tebbouche, 2017). Deniz yaşamının ve doğal kaynakların korunması sürdürülebilir turizm için gereklidir.

Literatürde denizlerdeki kirlenme ve ekosistem üzerindeki etkilerine dair çalışmalar bulunmaktadır. Kelly (2018) insanın ve denizlerin birbirine ihtiyaç duyduklarını söylediği araştırmasında, denizlerin insanın stresini aldıklarını ve kendilerini iyi hissetmelerini sağladığını; Grimes vd. (2017) ise sürdürülebilir bir kentsel planlama yapılarak, doğal kaynakların koruma ve kullanılmasında özen gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Pomeroy vd. (2005) kıyıların ve denizin sürdürülebilirliği için yapılmış projelere, yerel halkın inanmaması ya da kendi refahlarına katkı sağlamayacağını düşünmesi halinde, destek vermediklerini; Howard ve Pinder (2003) ise sürdürülebilir bir turizm için yerel otoritelerin ve yerel halkın bölgeyi korumaya yönelik çalışmalar yapması gerektiğini söylemiştir.

Yesilkanat ve Kobyas (2021) Karadeniz kıyılarında yapmış oldukları çalışmada, ağır metallerin ve tozun sebebiyle oluşan kirlenmenin insanlar ve ekolojik yaşam üzerinde risk oluşturduğunu; Saleh (2021) Kızıldeniz'de kirlenme ile ilgili yapmış olduğu çalışmada, ağır metallerin ve tortuların bütün ekosistemi etkilediğini tespit ederek, ekosistem üzerinde olumsuz etkiye sahip olan kirleticilerin düzenli olarak kontrol edilmesi gerektiğini söylemiştir.

⁶ Marmara Belediyeler Birliği'den (2021) alınmıştır. <https://marmara.gov.tr/marmara-denizi-koruma-eylem-plani-aciklandi/>

Courtene-Jones, vd. (2021) okyanuslara atılan plastiklerin kıyı şeridinde kirliliğe neden olduğunu; Piperagkas ve Papageorgiou (2021) mikro plastiklerin yaz aylarında daha yoğun olduğunu; Jiang, vd. (2022) mikro plastiklerin yarattığı kirliliğin, deniz canlılarını ve kuşları etkilediğini, plastiklerin geri dönüşüm çalışmalarının artırılması gerektiğini ifade etmiştir.

Araştırmacılar denizlerdeki kirlenmenin, plastik ve toksin atıkların, çevre ve ekosistem üzerinde olumsuz etkileri olduğuna dair çalışmalar yapmışlardır. Sürdürülebilir bir çevre için ekolojik dengenin sağlanması ve kirliliğin önlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Türkiye’de dokuzuncu kalkınma planıyla birlikte sürdürülebilirlik yaklaşımı ön plana çıkmıştır. Çevreye duyarlı tesisler belgelendirilmiştir. Turizmin çevreye verdiği zararların aza indirilmesi çabaları bu dönemde başlamıştır. Türkiye turizm stratejisi 2023 ile alternatif turizm türlerinin ön plana çıkartılması hedeflenmiştir. Sürdürülebilirlik vizyonuna sahip olan turizm stratejisi 2023, uluslararası markalaşmayı, istihdamın artırılmasını, bölgeler arası farkların kapatılarak gelişimin sağlanmasını amaçlamaktadır. On birinci kalkınma planıyla turizm bölgelerinde atık su arıtma tesislerine yatırım yapılması ve iklim değişikliğinin turizm sektörüne etkisine yönelik çalışmalar yapılması planlanmıştır. Avrupa Birliği turizm politikaları ile Türkiye turizm stratejileri 2023 genel olarak uyumlu olmakla birlikte, tüketicinin korunması ile ilgili politika net bir şekilde yer almamıştır. Daha ziyade toplam kalite yönetimi ve standardizasyona ağırlık verilmiştir.

Türkiye, AB müktesebatına uygun olması için bir dizi kanun çıkartmıştır. Tüketici ve tüketicinin sağlığının korunması ve çevre konuları, sürdürülebilirlik ile ilintilidir. AB tüketici hakları, birlik üyesi ülke vatandaşlarının sağlığının ve ekonomik çıkarlarının gözetilmesine dayanır. Birlik üyesi ülkelerin, kendi toplumlarına zarar vermemek kaydıyla uymak zorunda olduğu kurallara, Türkiye turizm stratejileri 2023’de nispeten az yer verilmiştir. Tüketicinin korunması, ekonomik kayıplarının engellenmesi kadar, tüketicilerin sağlığını da kapsamaktadır. Çevre sağlığı, atıkların kontrolü, sürdürülebilir bir doğal çevre, tüketicilerin sağlıklı bir ortamda yaşamasını sağlayacak, en temel haklarından birisidir.

Avrupa Birliğinin çevre eylem planında üzerinde durduğu başlıca hususlar, iklim değişikliği, doğa, biyolojik çeşitlilik, çevre ve sağlık, doğal kaynaklar ve atıklardır. Türkiye’nin de çevre konuları ile ilgili çıkarttığı ya da yeniden revize ettiği kanunlar bulunmaktadır. Çıkartılan kanunlar sürdürülebilir bir çevreye sahip olabilmek içindir. Çevre konuları genel olarak Avrupa Birliği ile uyumlu olsa da çevreyi korumak için yapılan veya yapılacak olan yatırımlar yüksek maliyetlidir. Çevre koruma ile ilgili kanunlar, kamu sağlığını da korumaktadır. Bununla birlikte uygulamaların zorluğu Marmara Denizi’nde müsilaj sorununa sebep olmuş, çevre korumasının ne derecede önemli olduğunu, ihmalinin büyük boyutlarda soruna neden olduğunu gözler önüne sermiştir.

Marmara Denizi’ni korumak için yapılan çalışmaya yerel belediyeler ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı katılmıştır. Bu çalıştay Türkiye Turizm Stratejileri 2023’de alınan “bütüncül bir turizm planlaması” yaklaşımı ile uyumludur. Çalıştayda ele alınan konuların arasında su arıtma tesislerinin standartlarının yükseltilmesi, temizleme çalışmalarına öncelik verilmesi, ileri arıtma yöntemlerinin kullanılması, balıkçılık faaliyetlerinin ekosistem içerisinde yapılması ve balıkçılara mali destek verilmesi konuları karara bağlanmıştır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca Temmuz ayı itibariyle Marmara Denizine kıyısı bulunan illerde denetimler artırılmış, kirliliğe sebep olan 47 işletmenin faaliyetlerine son verilmiştir. İşletmelere ve denizlerde kirliliğe sebep olan gemilere ceza uygulanmıştır. Ayrıca Marmara Hidrolik havzasında yapılan denetimler sonucunda idari para cezaları uygulanmıştır. Marmara Denizindeki azot miktarının %40 düşürülmesi halinde müsilaj sorunu tamamen sonlanabilmektedir. Arıtma tesislerinin ileri biyolojik arıtma tesislerine dönüşümünün sağlanması için çalışmalar yapılmaktadır. Marmara Denizinde yüzey temizleme çalışmaları da yapılmaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2021).

3.1.Öneriler

Çevre ile ilgili yapılmış kanunlar arasında “kirliten öder” ilkesinin olduğu çevresel sorumluluk ile ilgili hükmün bu doğrultuda uygulanması ve arıtma yapmadan atık suları denize veren işletmelerin sorumluluğu

üstlenmesi gerekmektedir. Ayrıca hali hazırda kurum içi teknik çalışmaların sürdürüldüğü belediyeler tarafından atık su bertaraf tesislerinin kurulması, denizlere boşaltılan kirletici maddelerin zararlı etkilerinden kabuklu canlıların yetiştiği suların korunması hususlarına öncelik verilmesi tavsiye edilmektedir. Kurum içi teknik çalışmaların sürdürüldüğü tehlikeli maddelerin su ve çevresinde neden olduğu kirliliğin kontrolüne ilişkin yönetmelikte yapılmış değişiklik, bir an önce hayata geçirilmeli ve doğal çevrenin korunması, toplum sağlığı ve sürdürülebilir bir gelecek için koruma ve kollama çalışmaları hızlandırılmalıdır. Marmara Denizinde kirliliğin önlenmesine yönelik çalışmaların devam etmesi, ayrıca kamu bilincinin artırılarak, doğayı ve çevreyi korumaya yönelik kamu spotlarının yapılması tavsiye edilir. Atık su arıtma tesislerinin faaliyete geçirilmesinin yanı sıra, temizlenen suların tekrar yeşil alan ve benzeri yerlerin sulamasında kullanılması, çevrenin korunması açısından fayda sağlayacaktır. Denizlerin temiz tutulması, kirliliğin önlenmesi toplum sağlığının korunmasına da etki edecektir. Denizler, turistik çekicilik unsurları arasında olduğundan, turistlerin destinasyon tercihlerinde etkili olacaktır.

Marmara denizi kıyısında bulunan arıtma tesislerinde, ileri biyolojik arıtmanın yapılması gerekmektedir. Hâlihazırda mevcut olan arıtma tesislerin tam kapasite çalıştırılması ve ileri arıtma tesisi olarak İSKİ (2022) tarafından devam ettirilen çalışmaların, öncelikli olarak tamamlanması Marmara Denizi için yapılması gerekenlerin başında gelmektedir. Kıyıların ve denizlerin ekosistemlerinin korunması ve deniz canlılarının çoğaltılması, kıyı bölgelerde kurulan işletmelerin atık sularının arıtılması hususuna önem verilmesi, diğer atık maddelerin geri dönüşümünün sağlanması tavsiye edilir.

Denetimsiz yapılan deşarjlar müsilaj oluşumunda etkili olmaktadır. Marmara Denizi'ne dökülen dere ve nehirlerle atıklar karışmaktadır (İBB, 2021). Dere ve nehirler üzerinden Marmara Denizi'ne dökülen atıkların kontrolünün sağlanması ve engellemeye yönelik çalışmalar yapılması tavsiye edilir. Bunun yanı sıra kamu bilincini arttırmaya yönelik tanıtım ve koruma kampanyalarının uzun süreli olarak yapılması, Marmara denizini koruma faaliyetleri yapılırken, denizden fayda sağlayan yerel halkın refahına olacak etkiler hakkında bilgilendirilmesi önerilir. Çevre kirliliğine sebep olanlar için caydırıcı cezalar uygulanması ve bu cezaların medya kanalıyla, topluma lanse edilmesi önerilir.

Ergene havzasını kurtarmak için derin deniz deşarj sistemi kurularak, daha önce Ege Denizi'ne dökülen atık sular, arıtılarak Marmara Denizi'ne taşınmıştır (Mutaf & Karaduman, 2020). Bununla birlikte Ergene nehrine dökülen evsel atıklar kadar, sanayi atıklarının da kirliliğe neden olması (NTV, 2021-c) tarım ve sanayi atıkları için ileri arıtma tekniklerinin uygulanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Marmara Denizi'ne verilen tüm suların ileri arıtmadan geçirilerek, toksin maddelerden arıtılması husuna önem verilmelidir.

Kıyıların ve denizlerin korunması, turistik çekiciliklerinin artırılması için, rekreasyon alanlarının yapılması, rekreasyon alanlarının sulamasında, arıtılmış atık suların kullanılması, ayrıca Marmara denizinin korunmasında, kirliliğe sebep olan ana noktasının belirlenmesi ve kirlenmenin başlangıç aşamasında önlenmesi tavsiye edilir.

Sürdürülebilir bir deniz eko sistemi yaratmak için, yerel halkın fayda sağlayacağını bilincine varması gerekir. Refah düzeyine katkısı olacağına inan halk da bulunduğu çevreyi korumak isteyecektir. Marmara denizinin yaşamı hem bugünkü yerel paydaşlar hem de gelecek nesiller için önemlidir. Sürdürülebilir doğal çevre, turizm için vazgeçilmez bir kaynaktır. AB'nin rekabet edilebilirlik kavramı içerisinde, sürdürülebilir, toplum sağlığına uygun, doğal ve kültürel yapıyı koruyan bir anlayış bulunmaktadır. Ekonomik fayda sağlayarak ülke ekonomisine katkıda bulunan turizmin sürdürülebilir olması, Türkiye'nin markalaşmasında da etkili olacaktır. Kamu ve özel kuruluşların sosyal farkındalık yaratabilmek amacıyla çalışmalar yapması, çevre bilincini arttırmaya katkı sağlayacaktır. İlkokuldan itibaren çevre bilincinin aşılması, medyanın konuyu gündemde tutması, toplumu çevre konularında bilgilendirebilmek için elzem olan çalışmalardır. Mevcut çalışma ile Marmara denizindeki kirliliğin, Türk turizmi üzerindeki etkileri ve AB politikaları ile uyumuna dikkat çekilmesi yönüyle literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Gelecekte araştırmacılar, Marmara Denizinde hayalet ağların bölge eko sistemine ve turizmine etkisi üzerinde bir çalışma yapabilirler.

4. Bilgilendirme

Araştırma ikincil verilere dayandığından, etik kurul onayı gerekmemektedir. Araştırma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. Araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamışlardır.

Kaynakça

- Akova, O. (2010). *Turizmde etik*. İstanbul Üniversitesi.
- Artüz, M. (2008). *Marmara Denizi genelinde gözlemlenen karışık alg patlaması sonucunda oluşan musilaj agregat konusunda rapor*. Sevinç-Erdal İnönü Vakfı.
- Avrupa Birliği Başkanlığı. (2019a, 07. 08.). *Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007-2013)*. Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü: https://www.ab.gov.tr/_6.html adresinden alındı
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. (2015, 09. 28.). *AB, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin BM tarafından kabulünü memnuniyetle karşılıyor*. AB Türkiye (E.T.20.01.2022): <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/ab-2030-surdurulebilir-kalkinma-gundeminin-bm-tarafindan-kabulunu-memnuniyetle-karsiliyor> adresinden alındı
- Bruschi, A., Lisi, I., De Angelis, R., Querin, S., Cossarini, G., Di Biagio, V., . . . Silvestri, C. (2021). Indexes for the assessment of bacterial pollution in bathing waters from point sources: The northern Adriatic Sea CADEAU service. *Journal of Environmental Management*, 293, 112878. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2021.112878>
- Coşan, B. (2021, 06. 15.). *Müsilaj turizmi de vurdu*. Hürriyet (E.T.16.06.2021): <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/musilaj-turizmi-de-vurdu-41832304> adresinden alındı
- Courtene-Jones, w., Maddalene, T., James, M., Smith, N., Youngblood, K., Jambeck, J., & Thompson, R. (2021). Source, sea and sink—A holistic approach to understanding plastic pollution in the Southern Caribbean. *Science of The Total Environment*, 797, 149098. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.149098>
- Çankır, B., Semiz Celik, D., & Aktas, A. (2014). Sürdürülebilir yönetim anlayışı çerçevesinde gönüllü karbon piyasalarında kullanılan standartlar ve bu standartların karşılaştırmalı analizi. *Journal of Economics, Finance and Accounting*, 1(1), 1-12.
- Çınar, A. (2021, 06. 02.). *Marmara Denizi'nde müsilaj sorunu: Eylem planında neler yer almalı?* NTV (E.T.16.06.2021): <https://www.ntv.com.tr/turkiye/marmara-denizinde-musilaj-sorunu-eylem-planinda-neler-yer-almali,8Qm2jYmSoU6B8FOgHq8l8g> adresinden alındı
- Davies, K., Fisher, K., Foley, M., Greenaway, A., Hewitt, J., Le Heron, R., . . . Lundquist, C. (2018). Navigating collaborative networks and cumulative effects for Sustainable Seas. *Environmental Science & Policy*, 83, 22-32. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2018.01.013>
- Demir, S. (2014). Beş yıllık kalkınma planlarından Türkiye turizm stratejisi 2023'e: turizmde tanıtma çalışmalarına yönelik içerik analizi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 101-119.
- Dünya. (2021, 06. 14.). *Müsilaj nedir, neden olur? Müsilaj nasıl temizlenir?* Dünya Gazetesi (E.T.16.06.2021): <https://www.dunya.com/yasam/musilaj-nedir-neden-olur-musilaj-nasil-temizlenir-haberi-623891> adresinden alındı
- Feldmann, L., Vanderhaegen, M., & Pirotte, C. (2001). The EU's SEA Directive: status and links to integration and sustainable development. *Environmental Impact Assessment Review*, 21(3), 203-222. [https://doi.org/10.1016/S0195-9255\(01\)00071-3](https://doi.org/10.1016/S0195-9255(01)00071-3)

- Grimes, S., Bouchair, A., & Tebbouche, H. (2017). Sustainability of the Expansion Areas for Coastal Touristic Sites “EACTS” Such as the case of El-Aouana in Algeria: Indicators for considering biodiversity. *Energy Procedia*, 119, 170-181. <https://doi.org/10.1016/j.egypro.2017.07.066>
- Howard, P., & Pinder, D. (2003). Cultural heritage and sustainability in the coastal zone: experiences in south west England. *Journal of Cultural Heritage*, 4(1), 57-68. [https://doi.org/10.1016/S1296-2074\(03\)00008-6](https://doi.org/10.1016/S1296-2074(03)00008-6)
- İBB. (2021, 08. 11.). *Marmara Denizi Zirvesi - Yaşamın kıyısında bir deniz*. İBB Müsilaj Haritası (E.T: 17,04,2022=: <https://marmara.istanbul/> adresinden alındı
- İkdisadi Kalkınma Vakfı. (2021). *Avrupa Birliği Mültehabatı*. <https://oldweb.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=abmuktesebati&arsiv=&baslik=AB%20M%FCkteabat%FD&sayfa=1>.
- İnceoğlu, S. (2005). Türkiye: AB'nin yetkileri karşısında nasıl bir egemenlik anlayışı. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 22(9), 231-251.
- İSKİ. (2022). *İSKİ Tesisleri*. İSKİ (E.T. 17.04.2022): <https://www.iski.istanbul/web/tr-TR/kurumsal/iski-hakkinda/iski-tesisleri> adresinden alındı
- İstanbul Dinçer, F. (1997). *Avrupa Birliği'nde Turizm ve Uygulanan Politikalar*. Der yayınları.
- İstanbul Dinçer, F., Demirdelen, D., & Taşkiran, Ö. (2019). Avrupa Birliği Çevre Politikalarının Türk Turizm Sektörü Kapsamında Değerlendirilmesi. *VIII. National IV. International Eastern Mediterranean Tourism Symposium*, (s. 1090-1095). Mersin.
- Jiang, Y., Yang, F., Kazmi, S., Zhao, Y., Chen, M., & Wang, J. (2022). A review of microplastic pollution in seawater, sediments and organisms of the Chinese coastal and marginal seas. *Chemosphere*, 286, 131677. <https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2021.131677>
- Kelly, C. (2018). ‘I Need the Sea and the Sea Needs Me’: Symbiotic coastal policy narratives for human wellbeing and sustainability in the UK. *Marine Policy*, 97, 223-231. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2018.03.023>
- Marmara Belediyeler Birliği. (2021, 06. 06.). *Marmara denizi koruma eylem planı*. Marmara Belediyeler Birliği: <https://marmara.gov.tr/marmara-denizi-koruma-eylem-planı-aciklandi/> adresinden alındı
- McKinnon, A. (2010). *Environmental sustainability. Green logistics: improving the environmental sustainability of logistics*. London: KoganPage.
- Mehter Aykın, S. (2016). Avrupa Birliği'nin Yeni Politika Alanı: TURizm. R. İzol, S. Atvur, & T. Öztürk içinde, *21.Yüzyılda Avrupa*. İstanbul: Seçkin.
- Milliyet. (2021, 06. 13.). *Müsilaj nedir, nerelerde var? Müsilaj (Deniz Salyası) ne zaman biter, temizlenebilir mi, nasıl geçer?* Milliyet (E.T:16.06.2021): <https://www.milliyet.com.tr/gundem/musilaj-nedir-nerelerde-var-musilaj-deniz-salyasi-ne-zaman-biter-temizlenebilir-mi-nasil-gecer-6528533> adresinden alındı
- Mutaf, M., & Karaduman, M. (2020, 11. 14.). *Ergene Havzası'nı kirlilikten kurtaracak projede arıtılmış sular ilk kez denize deşarj edildi*. AA Gündem (E.T: 17.04.2022): <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ergene-havzasini-kirlilikten-kurtaracak-projede-aritilmis-sular-ilk-kez-denize-desarj-edildi/2043406> adresinden alındı
- NTV. (2021-a, 06. 08.). *Deniz salyası (müsilaj) nedir, neden oluşur?* NTV (E.T. 16.06.2021): <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/deniz-salyasi-musilaj-nedir-neden-olusur-iste-musilajin-nedenleri,WrRBHxLfmUeL6RlnWFi8qw/iQdUtMjPvkuiFuQ-RVQI8Q> adresinden alındı

- NTV. (2021-b, 06. 24.). *Müsilaj Yunanistan'da da görüldü*. NTV (E.T.15.09.2021): https://www.ntv.com.tr/dunya/musilaj-yunanistanda-dagoruldu,ntKuQvPB-UKo0_wr9a2qfA adresinden alındı
- NTV. (2021-c, 06. 12.). *Ergene Nehri'nin yükü felaketi arturabilir*. NTV (E.T:18.04.2022): https://www.ntv.com.tr/turkiye/ergene-nehrinin-yuku-felaketi-artirabilir,YMOMOMsVfk-U79RXXZI_wA adresinden alındı
- Piperagkas, O., & Papageorgiou, N. (2021). Changes in (micro and macro) plastic pollution in the sediment of three sandy beaches in the Eastern Mediterranean Sea, in relation to seasonality, beach use and granulometry. *Marine Pollution Bulletin*, 173, 113014. <https://doi.org/10.1016/j.marpolbul.2021.113014>
- Pomeroy, R., Oracion, E., Pollnac, R., & Caballes, D. (2005). Perceived economic factors influencing the sustainability of integrated coastal management projects in the Philippines. *Ocean & Coastal Management*, 48(3-6), 360-377. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2005.04.010>
- Saleh, Y. (2021). Evaluation of sediment contamination in the Red Sea coastal area combining multiple pollution indices and multivariate statistical techniques. *International Journal of Sediment Research*, 36(2), 243-254. <https://doi.org/10.1016/j.ijsrc.2020.07.011>
- Sheate, W. (2012). Purposes, paradigms and pressure groups: Accountability and sustainability in EU environmental assessment, 1985–2010. *Environmental Impact Assessment Review*, 33(1), 91-102. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2011.11.001>
- Sözcü. (2021). *Müsilaj krizi büyüyor: Yunanistan harekete geçti*. <https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/musilaj-krizi-buyuyor-yunanistan-harekete-gecti-6508247/>: Sözcü (E.T. 15.09.21).
- Sutton, P. (2004). A perspective on environmental sustainability. *Paper on the Victorian Commissioner for Environmental Sustainability*, 1-32.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2021). *Marmara Hepimizin*. <https://marmarahepimizin.csb.gov.tr/>: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On birinci kalkınma planı (2019-2023)*. T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı .
- TC.Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007). *Türkiye turizm stratejisi 2023*. Ankara. <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/906, ttstratejisi2023pdf. pdf, 2007: Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları>.
- TC.Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2020). *Turizm İstatistikleri* . TC.Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve işletmeler genel müdürlüğü, Genel değerlendirme 2020. Ankara: TC.Kültür ve Turizm Bakanlığı. 06. 12., 2021 tarihinde alındı
- Tekindağ, M. (2014). Avrupa Birliği Turizm Destek Politikalarının Türk Turizm Sektörüne Etkileri. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 1(1), 1-19.
- Tuik. (2021). *Turizm İstatistikleri, II. Çeyrek: Nisan - Haziran, 2021*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turizm-Istatistikleri-II.-Ceyrek:-Nisan---Haziran,-2021-37441&dil=1>: Türkiye İstatistik Kurumu (E.T. 15.09.2021) .
- Tuncel, V. (2019). Kalkınma planlarının turizm politikaları perspektifinde değerlendirilmesi. *Tourism and Recreation*, 1(2), 58-66.
- Unalan, D., & Cowell, R. (2009). Adoption of the EU SEA Directive in Turkey. *Environmental Impact Assessment Review*, 29(4), 243-251. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2008.11.003>
- Yeğen, İ., Aytaç, O., & Erdemir, N. (2011). Avrupa Birliği Turizm Politikası Bağlamında Türk Turizm Politikaları ve Karşılaştırması. Turizm Sempozyumu.

Yesilkanat, C., & Kobyay, Y. (2021). Spatial characteristics of ecological and health risks of toxic heavy metal pollution from road dust in the Black Sea coast of Turkey. *Geoderma Regional*, 25, e00388. <https://doi.org/10.1016/j.geodrs.2021.e00388>